CC BY OPEN ACCESS

DOI: https://doi.org/10.59295/DIA.2025.3.13
CZU: 725.1(498.7-25)"1918/1939"
Orcid ID: 0000-0003-0904-1610
Orcid ID: 0000-0002-7288-1252

Orașul meu

CLĂDIRI INTERBELICE CHIȘINĂUENE DE PE STRĂZILE MIHAI EMINESCU ȘI VERONICA MICLE

Mariana ȘLAPAC

Membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, doctor habilitat în studiul artelor, cercetător principal, Institutul Patrimoniului Cultural. Domenii de preocupare: istoria și teoria arhitecturii, istoria urbanismului, istoria științei, heraldica, epigrafica. Cărți publicate: *Castelologia comparată. Arhitectura de apărare a Țării Moldovei între Occident și Orient*, Chișinău: ARC, 2020 ș.a

Doctor în studiul artelor, cercetător științific coordonator, Institutul Patrimoniului Cultural. Domenii de preocupare: arhitectură, istorie. Cărți publicate: Архитекторы Бессарабии (первая половина XIX века), Chișinău: Garomont Studio, 2018.

Alla CHASTINA

Clădiri interbelice chișinăuene de pe străzile Mihai Eminescu și Veronica Micle

Rezumat. Povestea de dragoste dintre „Luceafărul poeziei românești", Mihai Eminescu, și muza acestuia, poeta și prozatoarea Veronica Micle, este consemnată simbolic în topografia urbană a Chișinăului prin două străzi istorice care le poartă numele și se intersectează în centrul orașului, așa cum s-au încrucișat destinele celor doi îndrăgostiți. Arterele urbane au fost trasate în anii '20 ai secolului al XIX-lea, iar denumirile lor se schimbau de-a lungul timpului: str. Mihai Eminescu – str. Mihailovskaia, str. Mihai Viteazul și str. Komsomolskaia; str. Veronica Micle – stradela Fântânii, str. Fântânii și str. Luceafărul. În perioada interbelică aici au fost construite vile urbane și case de raport cu o arhitectură elegantă. Remarcăm procedee caracteristice pentru arhitectura modernismului: alternarea formelor orizontale cu cele verticale, folosirea ferestrelor de tip „vapor" și a benzilor reliefate în formă de plintă, „dematerializarea" colțurilor edificiilor ș.a. Sunt nelipsite și elemente provenite din arhitectura neoromânească: arcuri sprijinite pe coloane robuste, goluri arcuite în retragere, acoperișuri în pante ș.a.

Cuvinte-cheie: Chișinău, str. Mihai Eminescu, str. Veronica Micle, arhitectura interbelică, modernism, arhitectura neoromânească.

Chișinău interwar buildings on Mihai Eminescu and Veronica Micle streets

Abstract. The love story between the "Luceafărul ("The Morning Star") of Romanian" poetry, Mihai Eminescu, and his muse, the poet and prose writer Veronica Micle, is symbolically recorded in the urban topography of Chișinău through two historical streets that bear their names and intersect in the city center, just as the destinies of the two lovers crossed. The urban arteries were drawn in the 1920s, and their names changed over time: Mihai Eminescu Street– Mihail Street, Mihai Viteazul Street and Komsomol Street; Veronica Micle Street – Fountain alley, Fountain Street and Luceafărul Street. In the interwar period, urban villas and townhouses with elegant architecture were built here. We note characteristic procedures for modernist architecture: the alternation of horizontal and vertical forms, the use of "steam" windows and raised plinth-shaped strips, the "dematerialization" of the corners of the buildings, etc. Elements from neo-Romanian architecture are also present: arches supported by sturdy columns, arched recessed openings, sloping roofs, etc.

Keywords: Chișinău, Mihai Eminescu Street, Veronica Micle Street, interwar architecture, modernism, neo-Romanian architecture.

Povestea de dragoste dintre „Luceafărul poeziei românești”, Mihai Eminescu (1850–1889), și muza acestuia, poeta și prozatoarea Veronica Micle (1850–1889), este consemnată simbolic în topografia urbană a Chișinăului prin două străzi istorice care le poartă numele și se intersectează în centrul orașului, așa cum s-au încrucișat destinele celor doi îndrăgostiți.

Să ne amintim de istoria acestor străzi ale orașului nostru. Arterele urbane vizate au fost trasate în anii ’20 ai secolului al XIX-lea, iar denumirile lor se schimbau de-a lungul timpului. Actuala str. Mihai Eminescu ducea la acea vreme spre Catedrala Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, poate din acest motiv, se numea inițial „Mihailovskaia”. În martie 1851, arhitectul orașului Luka Zaușkevici a întocmit un plan al Chișinăului, conform căruia porțiunea străzii Mihailovskaia situată în partea a doua a urbei era considerată „transversală”, iar porțiunea situată în partea a treia – „longitudinală” [1, p. 28-29]. Conform documentelor de arhivă, în perioada anilor 1865–1870, artera urbană a fost pavată, iar arhitectul șef al orașului de atunci, Alexandru Bernardazzi, figura printre specialiștii care s-au ocupat de pavarea acesteia [2]. În 1882 str. Mihailovskaia a început să fie luminată cu lămpi cu gaz. Iluminatul electric a apărut mai târziu, datorită unei mici stații electrice. Stabilimentele comerciale și clădirile administrative erau amplasate în partea de sus a străzii. Din 1901 până în 1917, aici, în fosta locuință a nobilului Dmitri Pisarjevski, a funcționat filiala basarabeană a Societății Muzicale Ruse și o școală de muzică. În partea de jos a str. Mihailovskaia, a apărut primul circ din oraș, iar mai apoi primul cinematograf, „Odeon” (redenumit în perioada sovietică în „Biruința”). În 1912, când s-a sărbătorit centenarul alipirii Basarabiei la Rusia, la intersecția str. Mihailovskaia cu str. Aleksandrovskaia a fost înălțat un arc cu monograme, steme și inscripția „Doamne, apără-l pe țar!” [3] (Fig. 1). În tabloul străzilor orășenești cu noile denumiri, conform ordinului Ministerului de interne cu nr. 2011, din 29 februarie 1924, fosta str. Mihailovskaia a fost redenumită în str. Mihai Viteazul [4]. După

Fig. 1. Arcul construit la intersecția străzilor Mihailovskaia și Aleksandrovskaia în 1912 [3]

cel de-al Doilea Război Mondial str. Mihailovskaia a devenit str. Komsomolskaia, numită în cinstea comsomolului leninist. Iar în 1948, pe str. Komsomolskaia, nr. 31, s-a deschis Muzeul „Grigori Cotovschi și Serghei Lazo”. Din anii 1990, clădirea găzduiește Colegiul Național de Coregrafie, iar fosta str. Mihailovskaia poartă numele marelui poet român – Mihai Eminescu.

Actuala str. Veronica Micle a fost amenajată în centrul orașului în anii 1830 ca o simplă stradelă [5]. La acea vreme, aici au apărut primele clădiri rezidențiale. În 1834 stradela a primit denumirea de „Fontannîi pereulok” (stradela Fântânii) sau „Fontan” (Fântâna). O altă stradelă – „Kolodeznîi pereulok” (stradela Puțului), se găsea în partea opusă a centrului urban. La intersecția stradelei Fântânii cu actuala str. Vasile Alecsandri, se găsea o fântână arteziană mare. Mai târziu, aici a fost construit un Turn de apă, care alimenta orășenii cu apă potabilă. Conform planului urbanistic general al Chișinăului, întocmit de arhitectul Zaușkevici în 1851, stradela Fântânii se afla în prima parte a orașului [1, p. 27-29]. La 13 aprilie 1873, inginerul-arhitect Iosafat Gundius a semnat un

Fig. 2. Fosta vilă urbană de pe str. M. Eminescu, nr. 33, foto Victor Şlapac.

acord cu Consiliul orăşenesc al Chişinăului privind pregătirea unui „proiect complet pentru pavarea integrală şi construcţia tuturor străzilor din oraşul Chişinău în limitele planului urbanistic aprobat de cele mai înalte autorităţi, cu o reţea corespunzătoare de canale de scurgere" [6, f. 150]. În calitate de antreprenor a fost numit arhitectul Constantin Kramarenko. La 13 august 1874, au fost desemnaţi următorii experţi pentru a inspecta străzile pavate: inginerii Alexandr Saunders, Leopold Scheidewandt, Egor Verjbanovski şi arhitecţii Luka Savoiski, Mihail Seroţinski şi Alexandru Bernardazzi. Însă în ziua stabilită au sosit doar Savoiski, Seroţinski şi Bernardazzi, cu a căror participare „s-a efectuat o inspecţie amănunţită a tuturor trotuarelor reasfaltate de domnul Kramarenko, şi anume: str. Minkovskaia – de la Harlampievskaia până la Fântânii şi zona din faţa Fântânii; str. Fântânii" [6, f. 394], inclusiv str. Mihailovskaia. În 1924, stradela a primit statutul de stradă şi a început să poarte numele lui Mihai Eminescu. În tabloul străzilor oraşului cu noile denumiri, conform ordinului Ministerului de interne, cu nr. 2011 din 29 februarie 1924, fosta stradelă a Fântânii figurează deja ca o stradă de sine stătătoare [7]. După cel de-al Doilea Război Mondial, strada şi-a recăpătat denumirea precedentă, a Fântânii. Ulterior, din cauza distrugerii Turnului de apă din centrul urban, aceasta a devenit din nou stradelă. În locul Turnului de apă a rămas un rond circular. În 1990–1991 artera urbană este redenumită în str. Luceafărul. Începând cu anul 1991, strada poartă numele Veronicăi Micle.

Povestea legată de redenumirea acestor două străzi ale oraşului Chişinău ne-a amintit încă o dată de legătura dintre două inimi iubitoare – marele poet Mihai Eminescu şi frumoasa lui muză – Veronica Micle. În perioada interbelică, aici au fost construite vile urbane şi case de raport cu o arhitectură elegantă.

Fosta vilă urbană de pe str. M. Eminescu, nr. 33 datează din anul 1936 (Fig. 2). În 1940 proprietatea imobiliară aparţinea lui Volf A. Cervinschi, iar în 1946 clădirea a trecut în posesia medicului I.A. Ţukerman. [8, p. 225]. Fosta vila urbană reprezintă un imobil cu două nivele şi două apartamente cu intrări separate. Edificiul izolat de stradă de un gard cu grilaj de metal este puţin retras de la linia roşie a străzii. O scară de paradă amenajată în casa scării realizează legătura între parter şi etaj. Fiecare apartament conţine un culoar, un salon şi dormitoare. Bucătăria şi dependinţele sanitare au fost proiectate separat de zona de locuit, mai aproape de faţada posterioară.

Faţada principală este individualizată de două registre orizontale, fiecare având câte o pereche de ferestre alungite pe orizontală, aşezate sub aceeaşi cornişă proeminentă în formă de plintă, care ajunge până la colţul casei şi continuă pe faţada laterală. În partea inferioară,

Fig. 3. Fosta casă de raport de pe str. Mihai Eminescu, nr. 36, foto Victor Şlapac.

ferestrele de la parter şi etaj se mărginesc cu câte o placă de pervaz comună în formă de plintă, care ajunge de asemenea până la colţul casei şi continuă pe faţada laterală. Spaţiul între deschiderile ferestrelor, divizat de striuri orizontale, contrastează prin factură şi culoare cu fundalul omogen al pereţilor de culoarea naturală a cimentului. Apropierea ferestrelor faţadelor învecinate de muchia clădirii creează efectul „dematerializării" colţului casei – efect vizual original specific modernismului românesc. Elementele orizontale de pe faţadă sunt susţinute de acoperişul plat al edificiului.

Cele două accese principale grupate la parter sunt despărţite de un plin îngust cu striuri verticale. Ambele intrări sunt protejate de aceeaşi copertină în formă de placă. Accesul secundar se află pe faţada laterală. În apartamentul de la etaj se intră cu ajutorul scării de paradă sau a unei scări auxiliare interioare de formă spiralică. Casa scării, un volum separat retras de la linia faţadei, este perforată la etaj de patru goluri înguste şi alungite, fragmentate pe verticală în patru segmente egale. În cazul de faţă remarcăm alternarea formelor orizontale cu cele verticale – procedeu caracteristic pentru arhitectura modernismului.

Fosta casă de raport, situată pe actuala str. Mihai Eminescu, nr. 36, realizată de asemenea în spiritul modernismului românesc, a fost construită în 1939 [8, p. 226] (Fig. 3). Aceasta reprezintă un imobil cu parter şi mansardă, izolat de stradă printr-un gard original cu grilaje metalice şi stâlpi masivi de piatră. Zona accesului este pusă în evidenţă de un rezalit, la primul nivel aflându-se uşa de intrare în holul clădirii, iar la cel de-al doilea – ferestruica pătrată a mansardei.

Tratarea decorativă a paramentului faţadei corespunde cu exigenţele stilurilor modern şi Art Deco: alternanţa suprafeţelor netede, tencuite, cu cele reliefate, obţinite cu ajutorul divizărilor verticale sau orizontale. Ferestrele camerelor de locuit sunt plasate în imediata vecinătatea a colţurilor edificiului. Întreaga clădire e dominată de elemente geometrice: orizontale (cornişele şi pervazurile ferestrelor, frizele cu striuri şi nişe dreptunghiulare, panourile deasupra accesului, mulurile, parapetul în retragere de pe rezalit, striurile din colţul drept al casei) şi verticale (striurile celor două fâşii din registrul superior al rezalitului, striurile fâşiilor aflate deasupra golurilor ferestrelor, portalul în retragere a intrării) ş.a.

Fosta casă de raport de pe str. Mihai Eminescu, nr. 53 face parte din monumentele de arhitectură interbelică (Fig. 4). În 1866 Maria Miziviri a dăruit fiicei sale Cleopatra Canboli o parcelă de pământ alăturată terenului propriu acoperit cu construcţii vechi, iar în 1871 Cleopatra Canboli îşi extinde proprietatea din contul terenului liber cumpărat de la V. Grossman

Fig. 4. Fosta casă de raport de pe str. Mihai Eminescu, nr. 53, foto Alla Ceastina.

[8, p. 230]. În următorul deceniu aici se construiește o casă capitală de raport cu opt odăi. În anii ’30 ai secolului trecut, în aspectul exterior al edificiului au intervenit anumite modificări.

Planul clădirii aliniate la linia roșie a străzii are forma literei L. Imobilul destinat pentru două apartamente prezintă un parter înalt așezat pe demisol. Dispunerea interioară a spațiilor urmărește un tipar conceput funcțional: antreul, încăperile de locuit, bucătăria și dependințele sanitare.

Arhitectul optează pentru rezolvarea simetrică a fațadei dinspre stradă, utilizând procedee caracteristice modernismului românesc. Este vorba de fâșia orizontală alcătuită din patru ferestre largi, un plin îngust și două plinuri mai mari umplute cu striuri orizontale. Ferestrele sunt plasate sub o singură cornișă în formă de plintă care ajunge până la colțurile clădirii și continuă pe fațadele laterale. Partea inferioară a ferestrelor se limitează cu o singură placă de pervaz, de o lungime considerabilă, de asemenea în formă de plintă. Alte elemente orizontale sunt oferite de soclul clădirii și friza compusă din două bandouri, cel superior cu ornament zigzagat și cel inferior cu ornament din suite de elemente în formă de П – influențe ale stilului Art Deco. Pereții prezintă culoarea naturală a cimentului, iar detaliile decorative sunt vopsite într-o culoare mai deschisă.

Cele două antreuri, retrase de la linia fațadei, se alătură fațadelor laterale. Spre acestea duc mai multe trepte de piatră mărginite, dintr-o parte, de pereții casei, iar, din altă parte, de un gard cu stâlp de piatră. Arhitectura acceselor este inspirată din stilul neoromânesc. Atestăm prezența, deasupra ușilor de intrare, a unor goluri arcuite în retragere articulate de cornișe în sector de arc care se unesc cu cornișa. Acoperișul clădirii este tradițional pentru arhitectura populară, fiind în patru ape cu coamă.

Fosta vilă urbană de pe str. Veronica Micle, nr. 4 a fost edificată în anii ’30 ai secolului al XX-lea [8, p. 338] (Fig. 5). Imobilul monoetajat este aliniat la linia roșie a străzii. Încăperile interioare sunt dispuse în intenția asigurării unui confort înalt pentru locatari. O scară interioară asigura legătura între parter și acoperișul plat, care putea servi odinioară drept o terasă deschisă. Ulterior, forma acoperișului a fost modificată. În arhitectura edificiului surprindem trăsături caracteristice modernismului românesc, când formele pure și suprafețele rectilinii sunt combinate cu puținele elemente decorative geometrice. Fațada principală propune o compoziție asimetrică – ușa de intrare dispusă axial, flancată de două ferestre mari, alungite orizontal, de dimensiuni diferite. Ușa este protejată de o copertină din beton continuată deasupra ferestrei apropiate până la colțul clădirii și pe

Fig. 5. Fosta vilă urbană de pe str. Veronica Micle, nr. 4, foto Alla Ceastina.

fațada laterală. Din ambele părți ale acestei ferestre pot fi văzute striuri verticale adâncite în parament, mai scurte lângă fereastră și mai lungi lângă ușa de intrare. O asemenea factură este specifică arhitecturii moderniste. O mulură subțire aflată în registru superior, sub acoperiș, fragmentează clădirea pe orizontală. Pereții exteriori sunt tencuiți și prezintă culoarea naturală a cimentului. Clădirii i se alătură un gard de piatră cu stâlpi sculptați în conformitate cu procedeele arhitecturii moderniste.

Fosta casă de raport de pe str. Veronica Micle, nr. 5 a fost zidită în anii ’30 ai secolului al XX-lea la comanda inginerului-constructor Koropotnițki, proiectul fiind elaborat de arhitectul basarabean Gheorghe Cujbă [8, p. 338] (Fig. 6). În 1940 ca proprietar figurează Șeinberg-Brower.

Amplasamentul edificiului era prevăzut la intersecția străzilor General Broșteanu (astăzi str. Vasile Alecsandri) și Mihail Eminescu (astăzi str. Veronica Micle). Planul clădirii monoetajate cu două apartamente are forma literei L, fiecare din cele două aripi fiind aliniată liniilor roșii ale arterelor urbane. Intrările principale plasate dinspre stradă în axele celor două aripi, sunt puse în evidență de două rezalite marcate de *loggii* în arc în plin cintru. Aceste accese sunt dublate de două intrări secundare dinspre curte. Către spatele casei se mai află două terase. În plan, dispunerea încăperilor corespunde necesităților de confort la acea vreme, apartamentele având patru și, respectiv, trei camere completate cu dependințe.

Elementele arhitecturii de orientare neoromânească sunt combinate cu cele ale stilului modern. Rezalitul intrării dinspre str. Vasile Alecsandri este flancat de două ferestre terminate în arc în plin cintru. Alte două rezalite, dispuse simetric față de axa principală, sunt perforate de două ferestre dreptunghiulare umbrite de o cornișă reliefată, susținută pe console de piatră în retragere. Odinioară cornișele erau acoperite cu olane. Sub plăcile de pervaz ale acestor ferestre se află o suită de detalii decorative derivate din crucea greacă. Rezalitele laterale sunt consolidate dintr-o parte cu câte un mic stâlp-contrafort individualizat printr-o fâșie de denticule înguste. Odinioară stâlpul-contrafort era acoperit de asemenea cu olane. În colțurile casei se pot vedea perechi de ferestre dreptunghiulare înguste. Fațada dinspre str. Veronica Micle propune aceleași procedee arhitecturale și plastice ca și fațada dinspre str. Vasile Alecsandri, doar că aceasta este lipsită de simetrie.

Elementele decorative orizontale ce întregesc ambele fațade sunt brâul cu două ciubuce paralele cu împletituri și mulura de piatră în partea superioară a clădirii. Motivul ornamental alcătuit din două frânghii paralele cu

Fig. 6. Fosta casă de raport de pe str. Veronica Micle, nr. 5, foto Victor Şlapac.

împletituri provine din spațiul răsăritean, dar este preluat de Bizanț. Ulterior, brâiele de piatră cu ciubuce paralele cu împletituri se folosesc la decorarea unor clădiri monumentale medievale din Moldova și Țara Românească. Întreaga construcție este adăpostită de streașina lată cu căpriori de lemn a acoperișului tradițional cu olane, iar toate rezalitele sunt evidențiate cu acoperișuri semipiramidale.

Astăzi străzile Mihai Eminescu și Veronica Micle din Chișinău sunt unele dintre cele mai frumoase din oraș. Având în vedere acest element expresiv de poezie urbană, designerul Igor Uduşlivîi a elaborat macheta unei noi sculpturi care ar putea fi amplasată pe o clădire din Chișinău [9] (Fig. 7). Este vorba despre două mâini care se ating, ale Veronicăi Micle și Mihai Eminescu. Potrivit autorului, sculptura ar putea fi fixată pe peretele clădirii atelierului Teatrului Național „Mihai Eminescu", la intersecția străzilor care poartă numele celor doi îndrăgostiți, sub indicatoarele stradale. De altfel, și clădirea teatrului, concepută inițial pentru Palatul Culturii sau Palatul Cultural al Unirii, a fost edificată în mare parte în perioada interbelică [10, p. 120-128].

Fig. 7. Sculptura dedicată Veronicăi Micle şi lui Mihai Eminescu la colțul străzilor ce le poartă numele. Proiect. Designer Igor Uduşlivîi [9].

Referințe bibliografice:

1. Ciocanu, S. *Străzile orașului Chișinău la 1851*. În: „Arta-2024", Seria ARTE VIZUALE, ARTE PLASTICE, ARHITECTURĂ, Serie nouă, Vol. XXXIII, nr. 1, 2024.

2. Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova, (în continuare ANA), F. 75, inv. 1, d. 2005, p. 195.

3. Кудрявцева, Елена. *Экскурсии по улицам Кишинёва: Эминеску* [online]. [Accesat: 13.05.2025]. Disponibil pe Internet la adresa: https://locals.md/2014/ekskursii-po-ulitsam-kishinyova-eminesku/

4. ANA, F. 1404, inv. 1, d. 970, f. 19 v.

5. *Экскурсии по улицам Кишинёва: Вероника Микле* [online]. [Accesat: 13.05.2025]. Disponibil pe Internet la adresa: https://locals.md/2012/ekskursii-po-ulitsam-kishinyova-veronika-mikle/

6. ANA, F. 75, inv. 1, d. 21, f. 150, f. 394.

7. ANA, F. 1404, inv. 1, d. 970, f. 19 .

8. Gangal, B. et al. *Centrul istoric al Chișinăului la începutul secolului al XXI-lea. Repertoriul monumentelor de arhitectură*, Chișinău, 2010.

9. *O sculptură neobișnuită ar putea să apară la intersecția străzilor Eminescu și Micle* [online]. [Accesat: 24.05.2025]. Disponibil pe Internet la adresa: https://noi.md/md/capitala/o-sculptura-neobisnuita-ar-putea-sa-apara-la-intersectia-strazilor-eminescu-si-micle?prev=1&fbclid=IwAR1PPyXitSblDqzbQ9imFjA5DStHWuV6f7HbD6RM-FKceQJKIT8a7Tw2uQY

10. Nesterov, T. *Istoria clădirii teatrului „Mihai Eminescu"*. În: „Identitățile Chișinăului". Materialele Conferinței Internaționale, Ed. a V-a, 1-2 noiembrie 2018, Chișinău, 2020.

Citation: Șlapac, M.; Ceastina, A. Chișinău interwar buildings on Mihai Eminescu and Veronica Micle streets. In: Dialogica. Cultural Studies and Literature Scientific Journal, 2025, nr. 3, p. 110-117. https://doi.org/10.59295/DIA.2025.3.13

Publisher's Note: Dialogica stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright:© 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).